

“Waar je schat is, daar zal ook je hart zijn”

Preek bij het afscheid van Ad Willems o.p. (1926-2015)

op 30 oktober 2015, in de Dominicuskerk te Nijmegen

Lezingen: Job 37, 21-24 en Mattheüs 6,19-21

Waar gaat je hart naar uit? Is het naar wat je hartje begeert? Valt datgene wat je begeert samen met waar je hart naar uitgaat? Of is er iets dat je hart te boven gaat, iets dat aan je hart trekt, iets dat je hart wegtrekt van de onmiddellijke begeerte, iets wat je, voorbij de directe behoeftebevrediging, brengt naar wat je écht verlangt, een vervulling voorbij de vervulling?

Begin jaren dertig. Vader Willems loopt elke zondag met zijn zoon helemaal van de Rotterdamse wijk Kralingen naar het Steiger, hartje Rotterdam, om daar, bij de dominicanen, de mis te volgen. Die mis heeft immers een veel inspirerender karakter dan die van de wereldheren in de eigen wijk, vindt pa. Zoon Willems drinkt het allemaal in. En als zoon Willems twaalf jaar is, is het duidelijk: hij gaat naar het Dominicuscollege in Nijmegen, het kleinseminarie van de dominicanen. Zoon Willems, hij heet Ad, is een goede leerling en slaagt voor zijn eindexamen in 1945 ondanks alle troubles van de oorlogshandelingen en de verschuivende frontlijnen in het laatste oorlogsjaar. Dan wordt het pad weer gebaad als vanouds: noviciaat, filosofie en theologie in achtereenvolgens Huissen, Zwolle en Nijmegen, dit alles binnen de eigen ordesprovincie. Zeker in Nijmegen bestaat de studie in die tijd uit vele rationele en dogmatische definities. Na beëindiging daarvan gaat Ad (intussen heeft hij ook een kloosternaam: Bonifacius, afgekort ‘Fac’), mede op instigatie van zijn Zwolse medebroeder Carel Pauwels, naar Münster om er een proefschrift te maken over de theologie van het kerk-zijn. De titel en thema van het proefschrift laten niets aan duidelijkheid te wensen over: De noodzaak om bij de kerk te horen, wil het goddelijk heil je deelachtig worden. Heilsverlangen en de vervulling ervan

vallen vrijwel samen: in de kerk als instituut. Hij studeert hierna nog een korte tijd bij o.a. Karl Barth in Basel om vervolgens in Zwolle en Nijmegen binnen de orde les te geven over kerk en sacramenten.

Dan breekt een moeilijke en donkere periode aan. Ad spreekt er vaak over: “het holst van de jaren zestig”. Hij is dan de eindverantwoordelijke voor de theologiestudie van de dominicanen op het Albertinum in Nijmegen. De spanning is te snijden tussen hen die meer of minder ‘secularisatie’ in de theologie toelaten. Hij zelf twijfelt en dubt en kan bovendien niet tegen geharnaste conflicten, zoals wel meer keren in zijn leven is gebleken. Hij legt zijn functie neer. Maar de twijfel begint hemzelf ook iets duidelijk te maken, namelijk dat de afstand tussen zijn hart en de schat waarnaar hij tot dusver zocht, groter wordt. Hij neemt meer en meer afstand van de zelfverheerlijking van het instituut kerk en wil herijken waarin het om het geloven is te doen. Deze aandrang wordt nog sterker als blijkt dat op het pastoraal concilie in Noordwijkerhout (1968-70) zijn pleidooien voor een verruiming van de ambtstoelatingseisen en voor een meer organische plaats van het ambt te midden van de plaatselijke geloofsgemeenschap, uiteindelijk door de kerkelijke overheid niet werden gehonoreerd. Tot op hoge leeftijd blijft hij de kerkelijke vernieuwingsbeweging steunen, zoals ook blijkt uit zijn bijdrage aan het roemruchte rapport *Kerk en Ambt* (2007). Waar het met kerk en ambt naar toe moet, is voor hem duidelijk. Het instituut kerk houdt de deur echter potdicht.

Daarmee begint voor Ad het avontuur van het geloof pas echt. Maar hoe een nieuwe start voor dat avontuur te vinden? Hij zoekt het een niveau dieper dan de kerk. Reeds bij Karl Barth in Bazel is hij op het spoor gekomen van de vroeg-romantische protestantse Duitse filosoof en theoloog Friedrich Schleiermacher (1768-1834). Deze denker, van wie Ad ook werk in het Nederlands heeft vertaald, wijst hem op een gelovige vindplaats voorbij alle kerkelijke instituties en grote dogmatische speculaties en schema’s: de persoonlijke religieuze ervaring. Ad herkent zich in diens intuïtie dat het geloof

“zin en smaak is van het Oneindige”, dat zich aandient in de individuele aanschouwing en het individuele gevoel. Geloven is iets eigens en iets anders dan denken of ethiek. De schat waarop Ad zijn hart richt, verandert gaandeweg van gedaante. Je kunt ook zeggen: de kompasnaald van zijn hart wijst een nieuwe kant uit. Naar het alomtegenwoordige en tegelijk onkenbare mysterie dat zich in zijn, ja in ieders persoonlijke bestaan aandient. Maar ook naar dat ‘kleine verhaal’ van Jezus en zijn volgelingen die Gods mysterie handen en voeten geven en laten zien dat Gods gezicht dat van een barmhartige is, die zich ontfermt over ons hart als het zoekt naar zijn schat, met hoeveel hobbels en omwegen dat zoeken ook verloopt. Dit kruispunt van de onkenbare en tegelijk levensnabije God probeert Ad telkens opnieuw te verwoorden – uit eigen ervaring.

Misschien denkt u intussen dat ik de intellectuele levensloop van Ad als theoloog wil schetsen. Dit is niet het geval. Zeker, hij was een goed, helder en levensnabij docent in de theologie, zijn preken waren bewogen en soms bevlogen, hij was een puntige, bondige en stilistisch zeer vaardige auteur, een sympathieke collega, en bovendien was hij een graag geziene inleider op symposia, een kundig, bescheiden en ook kritisch lid van besturen, commissies, overleggroepen en redacties. Maar daarmee is het allerbelangrijkste niet genoemd.

Hij is bovenal een geliefd raadsman geweest voor velen die op zoek gingen, vaak in een moeilijke tijd en op een breuklijn in hun leven, naar waar hun hart naar uitging. Ik kan ervan getuigen, want ik was een van hen. Ad kon goed luisteren, af en toe een vraag stellen, was open en zeer betrokken bij zijn gesprekspartner en had een geduldige aandacht. Hij was erop bedacht hem of haar te brengen naar waar het in zijn of haar leven wezenlijk om te doen is. Geïnteresseerd als hij in jou was, zocht hij naar een nieuwe ruimte, waarin er perspectief voor je opdook. Dat hij dat zo goed kon, hing minder van zijn academische scholing af dan van de levensschool die hij doorlopen had. In 1980

schreef het boek *Terug naar de ervaring*. In feite slaat deze titel op de worsteling die hij in zijn eigen ervaring had doorgemaakt met betrekking tot God, kerk, en waar het uiteindelijk in het leven om te doen is. Parafrazerend naar Job, uit de eerste lezing: Ad genoot respect, niet omdat hij zichzelf voor wijs hield, maar omdat anderen ontdekten dat hij wijs was en omdat velen daar zo veel baat bij hadden.

Ad was gespitst op de individuele ontwikkeling van de ander, zoals hij ook bedacht was op zijn eigen individualiteit en autonomie. Tegelijkertijd was hij heel loyaal naar zijn medebroeders, was betrokken op zijn familie, en onderhield langdurige en hartelijke vriendschappen met velen tot op de dag van vandaag, zoals met zijn studenten van destijds, de zogeheten ‘Facgroep’ (naar Bonifacius, zijn kloosternaam). De ontdekking van de schat was niet alleen maar een individuele ontdekkingstocht, maar was ook iets in het samenzijn met anderen. Daardoor is hij meer en meer open gebloeid. Heel in het bijzonder geldt dat voor zijn jarenlange vriendschap en verbondenheid met Ans in wie hij een zielsverwant vond en een steun en toeverlaat.

“Verzamel voor jezelf geen schatten op aarde, mot en roest vreten ze weg en dieven breken in om ze te stelen. Verzamel schatten in de hemel, daar vreten mot noch roest ze weg, daar breken geen dieven in om ze te stelen.” (Mt 6,19-20). Ad is zijn hele leven bezig geweest om het kaf van het koren te scheiden, om datgene wat er niet wezenlijk toe doet achter zich te laten en zich te richten op datgene wat wel wezenlijk is, op datgene, zoals hij vaak zei, waar het “uiteindelijk om gaat”. Want dat niet-wezenlijke is maar al te vaak een ballast en blokkade, een obsessie en obstakel – of het nu gaat om het geloofs- en kerkelijk leven of om ieders persoonlijke bestaan. Wij mogen God danken dat er af en toe mensen zijn, zoals Ad, die met ons optrekken naar wat er echt toe doet en zo ons hart brengen waar zijn schat is.

Moge het zo zijn. Leo Oosterveen o.p.